

Kataster arheoloških najdišč Slovenije (Arkas)

(II. del)

Zvezda Modrijan

FINK, E. 1985. *Grundfragen der antiken Philosophie*, Würzburg.

FOUCAULT, M. 1969. *L'archéologie du savoir*, Paris.

FUHRMANN, M. (Hrsg.) 1971. *Terror und Spiel*. Probleme der Mythenrezeption, München.

GADAMER, H.G. (Hrsg.) 1983. *Um die Begriffswelt der Vorsokratiker*, Darmstadt.

GIGON, O. 1968. *Der Ursprung der griechischen Philosophie*, Basel / Stuttgart.

HEIDEGGER, M. 1967. *Wegmarken*, Frankfurt a.M.

HEINRICH, K. 1966. *Parmenides und Jona*. Vier Studien über das Verhältniss von Philosophie und Mythologie, Stroemfeld.

JAEGER, W. 1974. *The Theology of the Early Greek Philosophers*, Oxford.

JAGIĆ, V. 1913. *Entstehungsgeschichte der Kirchenslawischen Sprache*, Berlin.

KIRK, G.S., RAVEN, J.E. 1977. *The Presocratic Philosophers*, Cambridge.

MARQUARD, O. 1974. »Genealogie«, in: *Historisches Wörterbuch der Philosophie* 3, Basel / Stuttgart.

PHILIPPSON, P. 1944. *Untersuchungen über griechischen Mythos*, Zürich.

SNELL, B. 1975. *Die Entdeckung des Geistes*, Göttingen.

SPEYER, W. 1976. »Genealogie«, in: *Reallexikon für Antike und Christentum* IX, Stuttgart.

WILLAMOWITZ, von U. 1893. *Aristoteles und Athen II*, Berlin.

Uvod

V 15. številki Arhea je Sneža Tecco Hvala ob predstavitvi večuporabniške računalniške zbirke Kataster arheoloških najdišč Slovenije, ki nastaja na Inštitutu za arheologijo ZRC SAZU, hkrati obljubila tudi nadaljevanje - to je podrobnejšo obrazložitev zbirke in njenega delovanja. Kot je bilo že takrat poudarjeno, gre za zbirko, ki naj bi obsegala temeljne podatke o vseh arheoloških najdiščih v Sloveniji. V osnovi je seveda namenjena predvsem arheo-logom, čeprav menimo, da bi bila lahko zanimiva tudi za druge stroke, ki se ukvarjajo s posegi v prostor. Tu vidimo njeno vlogo predvsem pri prostorskem planiranju (seveda v povezavi s spomeniškovarstveno službo).

Glede na povedano smo si torej prizadevali izdelati zbirko, ki bi ustrezala naslednjim kriterijem:

- dostopnost vsem zainteresiranim (povezava v mrežo),
- preprosta uporaba,
- kompatibilnost,
- aktualnost in
- zaščita pred nepooblaščenno uporabo.

Z ozirom na te kriterije smo se potem odločili za strojno in programsko opremo ter izdelali obrazce za zaslonski vnos, iskalne obrazce in izpise, kar vse želimo predstaviti v nadaljevanju.

Obrazec

Za vsako kvalitetno računalniško zbirko so seveda potrebni standardizirani podatki. Za njihovo zbiranje smo izdelali obrazec, ki smo ga skušali oblikovati tako, da bi zajeli čim več osnovnih podatkov o najdišču, hkrati pa se nismo želeli spuščati na nivo specialnih ali predmetnih zbirk. Koliko nam je to uspelo, bo presodila strokovna javnost, ki ji ga tukaj dajemo v oceno (sl. 1).

1. Številka najdišča

Kot osnova zanj nam je služila upravna razdelitev Slovenije po Krajevem leksikonu iz leta 1954, to je razdelitev, ki so jo uvedla že Arheološka najdišča Slovenije. Številka je sestavljena iz dveh delov. Prvi del obsega šestmestno število, od katerega prvi dve številki predstavljata topografsko področje, drugi dve topografsko enoto in tretji dve naselje. Za piko je potem še dvomestna številka, ki predstavlja posamezno najdišče.

Sl. 1.

Aplikacija za vnos podatkov

ŠT. NAJDIŠČA: šifra v obliki osemestnega števila

NAJDIŠČE: ledinsko ime/ulica in hišna številka/ime objekta ipd.

ZASELEK: najbližji zaselek

NASELJE: najbližje naselje

TOPOGRAFSKA ENOTA: občina po Krajevem leksikonu, 1954

TOPOGRAFSKO PODROČJE: okraj po Krajevem leksikonu, 1954

K A R T E

TTN: ime in št. karte 1:25000: ime karte ASL: stran in razdelek

K O O R D I N A T E

X: Y: NADM. VIŠINA:

RABA PROSTORA: današnja raba prostora (npr.: gozd, njiva, travnik, stavba idr.)

KATASTER: parcelna številka in katastrska občina

LASTNIK: ime in priimek lastnika ter naslov

OPIS: terenske značilnosti najdišča, stanje ohranjenosti, komentiranje dosedanjih opažanj in posegov v najdišče

VSEBINSKA OPREDELITEV: ČASOVNA OPREDELITEV:
po geslovniku po geslovniku

VARSTVENI REŽIM: 1 - 3 RAZGLAŠENOST SPOMENIKA: da - ne

R A Z I S K A N O S T

PRVA OMEMBA: kdo DATUM: kdaj

TERENSKI OBHOD: kdo DATUM: kdaj

POSKUS. IZKOP.: kdo DATUM: kdaj

NAČRTNO IZKOP.: kdo DATUM: kdaj

KONSERVACIJA: kdo DATUM: kdaj

L I T E R A T U R A

ANSL: geslo iz Arheoloških OSTALO: objave po letu 1965
najdišč Slovenije, 1975 in str.

PREMIČNI INVENTAR: inštitucija/lastnik ter inv. št. najdb, ki jih hrani iz tega najdišča

D O K U M E N T A C I J A I Z A Z R C S A Z U

FOTOTEKA

VRSTA: negativ, diapozitiv,
zračni posnetek,
videoposnetek ipd.

PISNI ARHIV

VRSTA: elaborat, dnevnik,
poročila, stari fondi,
zapuščine ipd.

AVTOR:

DATUM:

INV.ŠT.:

AVTOR:

DATUM:

INV.ŠT.:

GEODETSKI POSNETEK:

RISBE GRADIVA:

AVTOR:

DATUM:

INV.ŠT.:

AVTOR:

DATUM:

INV.ŠT.:

VIR INFORMACIJE: po kom/čem so bili povzeti podatki za računalniško zbirko

VNESEL:

DATUM VNOSA:

Primer: številka 200903.01 nam pove, da se najdišče nahaja v topografskem področju 20 (Murska Sobota), v topografski enoti 9 (Grad), najbližje naselje so Kovačevci (3), samo najdišče (Brezarov kugel) pa ima zaporedno številko 01.

2. Identifikator

Upošteva isti princip kot številka, le da je izražen z besedami. Tako je na prvem mestu ime najdišča, sledi najbližji zaselek, naselje, topografska enota in topografsko področje.

Primer:

1. Ime najdišča: Brezarov kugel
2. Zaselek: ne obstaja
3. Naselje: Kovačevci
4. Top. enota: Grad
5. Top. področje: Murska Sobota

3. Karte

Za osnovo nam je služil temeljni topografski načrt (TTN) v merilu 1: 5000, po katerem povzemamo koordinate x, y in nadmorsko višino. Ker pa so podatki, s katerimi razpolagamo, mnogokrat premalo natančni, da bi bilo možno lociranje na karto 1:5.000, smo dodali še rubriki za karte 1: 25.000 in Atlas Slovenije. Na tem mestu pa bi želeli poudariti, da je naš končni cilj lociranje vseh najdišč, katerih lega je natančno znana, na karto 1:5.000. Natančna lokacija je namreč neobhodno potrebna tako za prostorske analize, kot za učinkovito varovanje nepremične arheološke dediščine.

4. Opis najdišča

Prinaša predvsem podatke, ki jih nismo mogli zajeti v ostale rubrike, tako npr. splošne geografske značilnosti najdišča (npr. voda, tla), komunikacije, ljudsko izročilo, podatke o posegih na najdišču in komentar.

5. Vsebinska opredelitev

Za vsebinsko definiranje najdb je bil izdelan geslovnik, ki ga predstavljamo na Sliki 2. Z njim smo želeli podati osnovno vsebino najdišča, ne da bi se pri tem spuščali na nivo predmetnih zbirk, ter se čim bolj izogniti interpretativnim opredelitvam. Pri tem je treba poudariti, da so te, natančnejše opredelitve, podane v opisu najdišča in je iskanje po njih prav tako možno.

Geslovnik je bil preizkušen s pilotskim vnosom okrog 400 najdišč in se je izkazal kot dokaj ustrezen, možno pa bo tudi njegovo spreminjanje in dopolnjevanje, če bo praksa pokazala, da je to potrebno.

6. Časovna opredelitev

Enotna kronološka shema (sl. 3) naj bi omogočala osnovno časovno določitev najdišča in se hkrati izognila preveč podrobnim datacijam, ki naj bi bile stvar specialnih zbirk. Shema zajema obdobja do vključno srednjega veka. Za to mejo smo se odločili iz preprostega razloga - stanja raziskav. Za kasnejša obdobja se podatki na Inštitutu za arheologijo nikoli niso sistematično zbirali in tudi v tem trenutku za začetek takega zbiranja nimamo pogojev. Seveda pa bi bilo mogoče v primeru, da bi takšna zbirka nastala v kakšni drugi instituciji, da jo - seveda v dogovoru z lastnikom - priključimo tudi na naš kataster.

7. Varovanje

Obsega rubrike varstveni režim in razglašenost spomenika. Uvedli smo jo na pobudo spomeniškovarstvene službe, vendar jo bomo lahko izpolnili s podatki šele takrat, ko bo zaživel sodelovanje z zavodi za varstvo naravne in kulturne dediščine.

8. Raziskanost

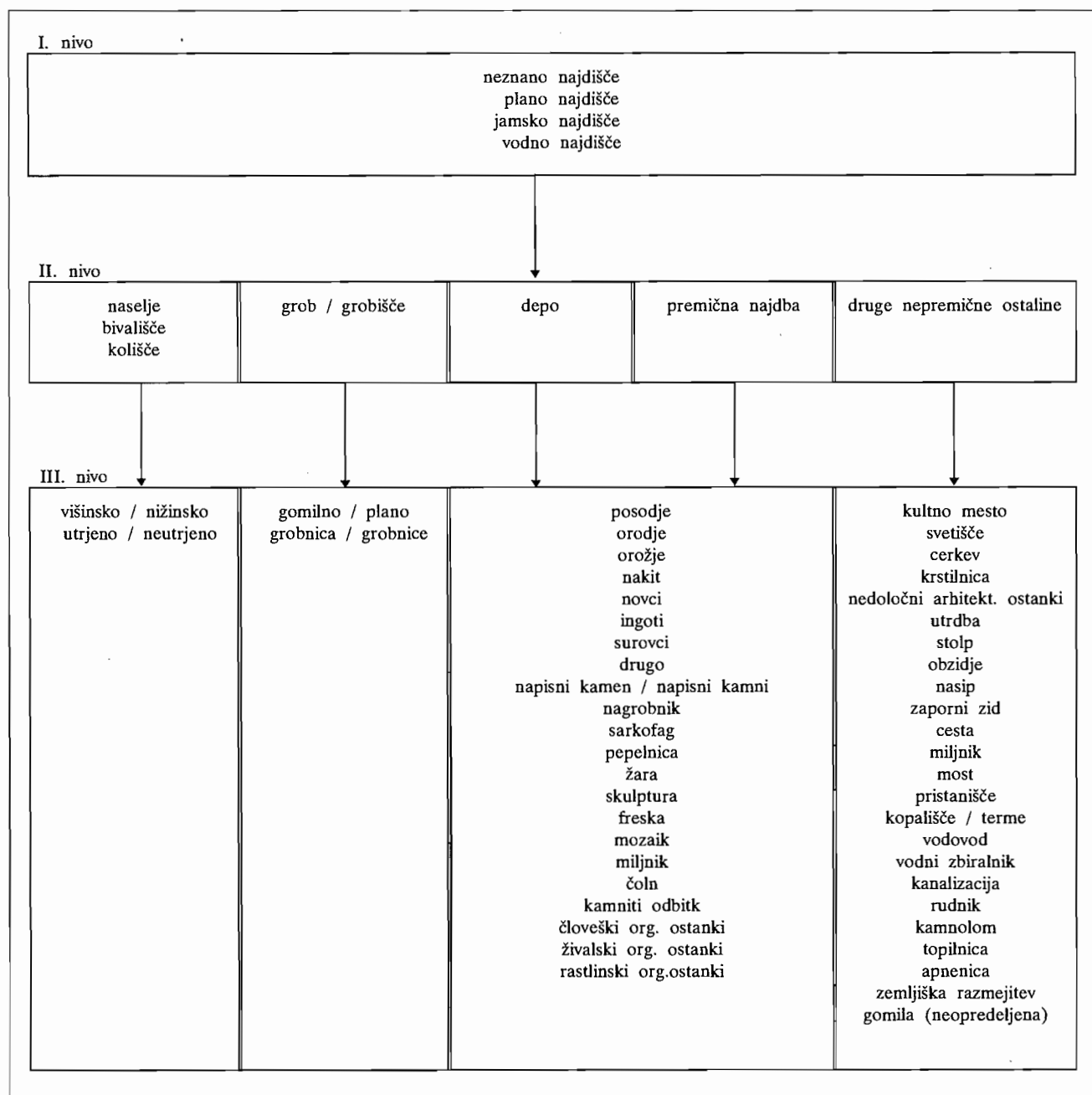
To je sklop, ki obsega podatke o vseh posegih na arheološkem najdišču, to so prva omemba, terenski pregled, poskusno izkopavanje, načrtno izkopavanje in konzervacija.

9. Literatura

Razdeljena je v dve rubriki. V prvi je podatek o omembi najdišča v ANSL, kjer je navedena tudi vsa literatura do leta 1965, v drugi pa literatura po letu 1965 ali izjemoma, če najdišče ni bilo omenjeno v ANSL, tudi pred l. 1965.

10. Premični inventar

Obsega podatke o inštitucijah, ki predmete hranijo in inventarne številke, če so znane. Tudi pri tej rubriki bo potrebno, če naj bodo podatki kvalitetni, sodelovanje predvsem z muzeji.

Sl. 2.

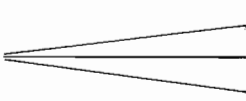
11. Dokumentacija Iza

Obsega rubrike fototeka, pisni arhiv, geodetski posnetki in risbe gradiva. Navedeni so vrsta, avtor, datum in inventarna

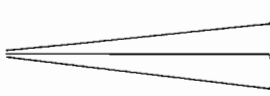
številka dokumentarnega gradiva, ki ga hrani Inštitut za arheologijo.

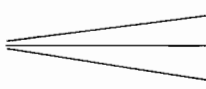
GESLOVNIK ZA ČASOVNO OPREDELITEV

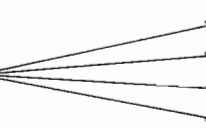
prazgodovina

paleolitik starejši paleolitik
srednji paleolitik
mlajši paleolitik

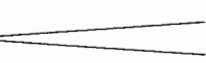
mezolitik

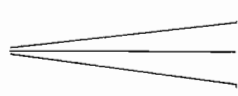
neolitik starejši neolitik
srednji neolitik
mlajši neolitik

bakrena doba zgodnja bakrena doba
srednja bakrena doba
pozna bakrena doba

bronasta doba starejša bronasta doba
srednja bronasta doba
mlajša bronasta doba
pozna bronasta doba

železna doba starejša železna doba
mlajša železna doba

rimska doba zgodnjerimska doba
poznorimska doba

srednji vek zgodnji srednji vek
visoki srednji vek
pozni srednji vek

neopredeljeno

Izhodni formati

POPOLEN

Št. najdišča:

Ime:

Zaselek:

Naselje:

Top. enota:

Top. področje:

Karta 1:5000:

Karta 1:25000:

Atlas Slovenije:

Koordinate: x= y= n.m.=

Raba prostora:

Parc. št., k. o.:

Lastnik:

Opis najdišča:

Najdba:

Datacija:

Varstveni režim:

Razglašen spomenik:

Stanje raziskav

Prva omemba:

Terenski obhod:

Poskusno izkopavanje:

Načrtno izkopavanje:

Konzervacija:

Premični inventar:

Literatura

ANSL, 1975:

Ostalo:

Dokumentacija Iza ZRC SAZU

Fototeka:

Pisni arhiv:

Geodetski posnetek:

Risbe gradiva:

Vir informacije:

Datum vnosa:

DELEN	
St. najdišča:	
Ime:	
Zaselek:	
Naselje:	
Top. enota:	
Top. področje:	
Atlas Slovenije:	
Najdba:	
Čas:	
Literatura- ANSL:	
ostalo:	

Sl. 5

12. Vir informacije

Obsega avtorja, datum in vrsto informacije (npr. topografski zapisnik, članek, korespondenca...) Rubrika tako zagotavlja avtoriziranost podatkov in omogoča njihovo preverjanje pri viru.

Strojna in programska oprema

Zaradi namena in obsega zbirke je nismo želeli postavljati na osebnih računalnikih. Zato smo iskali zmogljivejši sistem in se na koncu odločili za program Trip, ki deluje na VMS sistemu. Upravlja ga Računalniški center Univerze v Ljubljani, kjer so nam izdelali aplikacijo in tudi v prihodnje zagotavljajo vse potrebno servisiranje zbirke.

Na tem mestu sicer nimamo namena podrobno predstavljati programa in njegovega delovanja, vseeno pa bi želeli navesti nekaj osnovnih značilnosti, pomembnih za uporabnike. Trip je program, ki omogoča hranjenje in obdelovanje velikih količin podatkov. Neposredno je dostopen vsem uporabnikom, ki so vključeni v Nacionalno akademsko in raziskovalno omrežje Slovenije, vsi ostali pa lahko komunicirajo z njim dokaj enostavno preko osebnega računalnika in modema. Program omogoča dobro zaščitito pred nepooblaščenno uporabo, zato bo za vstop v samo zbirko potreben predhodni dogovor interesenta z Inštitutom za arheologijo, kjer bo dobil uporabniško ime in geslo, ki mu

MINIMALEN			
St. najdišča	Ime/naselje	Najdba	Čas

Sl. 6

bo omogočalo vpogled v zbirko. Seveda pa bo poseganje vanjo, npr. brisanje, dodajanje in spreminjanje, možno le z Inštituta za arheologijo.

Trip je za osnovno uporabo dokaj preprost. Tako za enostavno iskanje prek iskalnih obrazcev ni potrebno nobeno predhodno znanje, uporabnik odtipka le iskano geslo, vse ostale ukaze pa opravlja s pomočjo kontrolnih tipk. Pri tem so vsa navodila za delo izpisana na zaslonu.

Nekoliko zahtevnejše iskanje, ki pa omogoča tudi mnogo več operacij, poteka prek tako imenovanih CCL (Common Command Language) ukazov. Ta način omogoča npr. iskanje po različnih tipih polj, z okrajšavami, iskanje povezanih besed in iskanje s pomočjo slovarja. Izpis poteka prek izhodnih formatov. Zaradi različnih potreb smo jih oblikovali v popolni, delni in minimalni obliki. Izhodni format v popolni obliki (Sl. 4) nam omogoča pregledovanje vseh podatkov v zapisu. Če nas zanima le del podatkov, se odločimo za delni format (Sl. 5), najhitrejšje pregledovanje pa omogoča minimalni format (Sl. 6), kjer imamo podane le številko in ime najdišča, vrsto najdbe in časovno opredelitev. Za obvladovanje tega načina iskanja zadostuje nekajurni tečaj. Ko bo zbirka pripravljena za javno uporabo, ga bomo organizirali na Inštitutu za arheologijo.

Ker uporabniki v našo zbirko ne bodo mogli posegati, si prizadevamo čimprej pripraviti tudi konverzijo Tripa v katerega od programov za podatkovne zbirke, ki delujejo na osebnem računalniku. Tako bo lahko uporabnik del zbirke, ki ga zanima, prebral v enem teh programov, nato pa na svojem osebnem računalniku izločal podatke, ki ga ne zanimajo, dodajal svoje in potem delal s tako prirejeno zbirko.

ZAKLJUČEK

Ob koncu bi želeli še enkrat poudariti že povedano. Zbirka Kataster arheoloških najdišč Slovenije je namenjena vsem, ki se ukvarjajo z arheologijo. Da je takšna zbirka potrebna, kažejo tako domače kot tuje izkušnje. Da pa ne bo ostala na pol poti, da bodo njeni podatki čim bolj popolni, pravilni in ažurni, ne bodo dovolj le prizadevanja zaposlenih na Inštitutu za arheologijo. Potrebno bo sodelovanje vseh institucij, ki se ukvarjajo z arheološko dediščino v Sloveniji. Enkrat je že bilo tako sodelovanje kronano z uspehom - z Arheološkimi najdišči Slovenije. Z našo zbirko želimo na drugačen, sodobnejši način zasledovati isti cilj.